

ZO ŽIVOTA ÚSKI
Čestný doktorát pre
RNDr. Františka Mikloška

Príhovor laureáta

RNDr. František Mikloško, jeden z najzásadovejších ponovembrových slovenských politikov, získal 13. novembra 2018 Doktorát honoris causa. Pri tejto výnimočnej udalosti mu srdečne blahoželáme a prinášame jeho príhovor v plnom znení:

**Vážený pán rektor Trnavskej univerzity prof. Marek Šmid,
Vaše magnificencie, spektaklarity, honorability, milí priatelia!**

S opravdivým pohnutím pristupujem k mikrofónu, aby som predniesol svoj inauguračný prejav a poďakoval sa za udelenie čestného doktorátu Trnavskej univerzity.

Pamätám si na jednu návštevu v roku 1988 u tajného biskupa Jána Chryzostoma Korca v jeho petržalskom byte. Ukázal mi nové Dejiny slovenskej literatúry, ktoré práve vyšli vo vydavateľstve Tatran a s pátosom rozhorčeného vzdelanca mi povedal: „Kniha má 623 strán. Historické Trnavskej univerzite je v nej venovaných päť riadkov.“

Tvár tohto vzdelaného jezuitu, trpiteľa za cirkev a muža historickej kontinuity mi z tohto stretnutia zostala v pamäti a s ňou i bázeň k ustanovizni, ktorá sa kedysi hrdila názvom: Trnavská univerzita.

Preto, keď v prvom ponovembrovom volebnom období prišli do slovenského parlamentu trnavskí aktivisti s myšlienkou, aby sa v Trnave obnovila Trnavská univerzita, ako predseda parlamentu som pocítil tú istú bázeň, ako vtedy v byte pána biskupa Korca. Trnavská univerzita sa zrodila v roku 1992 ako prvorodené, slobodné dieťa začínajúcej ponovembrovej éry. A od svojho zrodu nesie na sebe znaky, problémy i zodpovednosť odkazu novembra 1989.

Trnavská univerzita sa od svojho vzniku hlásila k hodnotám kresťanstva a k pokračovaniu svojej historickej predchodkyne. Bolo preto správne, že jej prvým rektorom sa stal výnimočný vedec, astronóm a nekompromisný kresťanský vyznávač z čias komunizmu Anton Hajduk. Ale práve na jeho zásadovosti bola táto univerzita vystavená prvej, existenčnej i ideovej skúške. Zápas trnavskej univerzity s novou vládou, ktorá chcela rektora Hajduka hneď odstaviť, vytvoril základ jej smerovania do budúcnosti. Ak platí to masarykovské, že národy a štáty žijú z ideí, na ktorých vznikli, tak Trnavská univerzita vznikla v zápase o kresťanské hodnoty, o akademickú slobodu,

o hrdosť a nepodkupnosť voči mocným, a tento odkaz ju už navždy zaväzuje.

Na tomto mieste si dovoľím dodať, že ten zápas by bolo ťažké vybojovať, keby sa v ňom neangažovali vtedajší arcibiskup Ján Sokol, predstavitelia mesta, vedenie Trnavskej univerzity, kresťanskí i sekulárni politici a intelektuáli z novembrovej éry a zastupiteľstvá cudzích štátov. Pamätám si na uvedenie rektora Hajduka do funkcie v Univerzitnom kostole sv. Jána Krstiteľa v Trnave. Boli tam rektori slovenských vysokých škôl a prišli tam všetci rektori českých a moravských univerzít. Bola to solidarita ľudí, ktorých spájal étos novembra 1989.

Ak som povedal, že Trnavská univerzita nesie v sebe znaky duchovného zápasu na Slovensku, tak to ju sprevádzalo aj ďalej. A paradoxne, bol pri tom znovu Ján Chryzostom Korec, vtedy už nitriansky sídelný biskup a kardinál. Po tom, čo symbolicky práve 17. novembra 1992 vláda kapitulovala, my všetci sme boli nadšení a slávili sme toto víťazstvo, kardinál Korec zostal vo vzťahu k tejto univerzite rezervovaný. Sekulárne zastúpenie na pedagogických postoch univerzity ho robilo zdržanlivým.

Európa i Slovensko nesú v sebe kresťanský a sekulárny vektor, ktoré ich posúvali dejinami. Tieto dva vektory prechádzajú u nás mnohými premenami. Keď hľadáme na slovenské dejiny, hnutie bernolákovcov, potom štúrovcov, i politický pohyb na Slovensku v prvých desaťročiach 20. storočia na čele s Andrejom Hlinkom zohrali nezapustiteľnú úlohu v emancipačnom napredovaní Slovákov. Dominancia kresťanských síl v slovenskom národe sa však počas vojnovjej Slovenskej republiky vyčerpala, alebo až zrútila. Nevieam, či v dôsledku nedostatočnej reflexie a pokánia, alebo jednoducho doba sa posunula, ale v ďalšom vývoji moderných dejín Slovenska: vo voľbách 1946, v disente, v novembrových dňoch roku 1989, alebo vo voľbách v roku 1998, kľúčovú rolu v zápase o demokratický charakter Slovenska hrala spolupráca demokratických kresťanských a sekulárnych síl. Treba však dodať, že keď sledujeme svetonázorový vývoj vo svete i doma, nemožno vylúčiť, že tieto dva vektory sa v budúcnosti môžu ocitnúť pre zmenu znovu v ťažkom zápase.

Pavol Strauss (1912 - 1994), židovský konvertita, lekár, spisovateľ, mysliteľ, si 9. februára 1992, kedy sa na Slovensku začínala dvíhať nacionalistická vlna, do svojho denníka zapísal: „Kedy môže byť národ šťastný? Keď sa cíti byť slobodný, voľný vo svojom rozbehu, keď má svojich cenných reprezentantov v oblasti rozumu a umenia, keď má pred sebou perspektívu a schopnosť zveľadiť plody ducha“.

Bolo šťastím, že v čase komunizmu žili u nás na poli viery a kultúry ľudia, ktorí boli takými to reprezentantmi. Sme vďační, že Trnavská

univerzita zvečnila mnohých z nich titulom doctor honoris causa: Jozef Porubčan, Anton Neuwirth, Silvester Krčméry, Vladimír Jukl, Anton Srholec, Anton Hajduk, Ján Chryzostom Korec, Emil Krapka, Emil Váni, Hadrián Radváni, Július Pašteka a ďalší, to boli kľúčové osobnosti, o ktoré sme sa mohli oprieť a ktoré boli nositeľmi slobody a duchovného rozletu v čase komunizmu. Veríme, že aj dnešná doba zrodí angažované elity na Slovensku, bez ktorých nemôže žiaden národ kráčať dejinami a o ktoré sa budeme môcť v tejto dobe oprieť.

Pomaly sa končí okrúhly, osmičkový rok, ktorý nám pripomenul významné medzníky novodobých česko-slovenských dejín. Ale nielen pripomenul. Hneď na jeho začiatku došlo u nás k brutálnemu zavraždeniu mladého investigatívneho novinára internetového portálu Aktuality.sk Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej. Boli to mladí ľudia, ktorí potom v Bratislave a na celom Slovensku i v zahraničí priviedli na námestia desaťtisíce ľudí, ktorí spolu volali „Chceme slušné Slovensko“. Aktívne som sa ich zúčastnil. Tie demonštrácie priniesli zakrátko svoje politické plody, keď v dôsledku nich padla na Slovensku vláda, ktorá stratila dôveru občanov. Marec 2018 sa už navždy zapíše do novodobých dejín Slovenska. Čo nesie v sebe dnes výkrik „Chceme slušné Slovensko“?

Profesor Peter Zajac o slušnosti hovorí, že má svoj povrch a vnútro. Na povrchu sa prejavuje ako slušné správanie a dnes, v časoch nevkusného vykrikovania a provokovania, je to dôležitejšie ako kedykoľvek predtým. Vo vnútri, pokračuje Zajac, je však slušnosť aj niečím iným – je to schopnosť robiť v správnom čase správne veci. Inak povedané, vedieť rozoznať znaky časov a mať odvahu ich naplňať, aj za cenu obetí. Aké sú v našom prostredí znaky čias? Len stručne niečo načrtnem.

Ludovít Štúr v roku 1845 písal o slovenskej a slovanskej nedvižnosti nad rámec rodiny a obce, potrebe rovnováhy medzi pospolitostou a jednotlivosťou a dodal: „kým ale toto príde, neslúchať veľká práca sa na to vinaložiť musí a veľmi dlhý tok času v namáhaní tomto vzájomného sa virovnaňja ubehne“. Odttedy ubehlo vyše 170 rokov a my dnes musíme konštatovať, že na Slovensku stále nie sme schopní nezištne sa angažovať nad rámec svojej rodiny, obce, v lepšom prípade regiónu. Nemáme na Slovensku vôľu trpezlivo sa starať o vzdelanie, kultúru, pamäť a vzájomnú ohľaduplnosť a na týchto atribútoch budovať hlbšie a trvácnejšie jednotu slovenskej pospolitosti. Naopak, stále badáme snahy vytvárať túto jednotu ľahšou cestou, na obraze nepriateľa, a vidíme, že miesto jednoty prichádza ešte väčšia polarizácia spoločnosti.

Toto má potom ďalšie dôsledky. Verejnú mienku na Slovensku dnes ovplyvňujú viaceré faktory. Na jednej strane, prostredníctvom

internetových portálov alebo iných médií tu vyrastá myšlienka tzv. všeslovanskej vzájomnosti, ako protiváhy voči morálne zdevastovanému Západu. Na druhej strane, západný svet nám podsúva tzv. politickú korektnosť, čo v dôsledkoch vytvára rovnako fiktívnu realitu života, ako je fiktívnou realitou chiméra o všeslovanskej vzájomnosti. Do tohto radikálne vstupuje problém migrácie, pred ktorý sme v Európe všetci postavení.

Slovensko vyše tisíc rokov patrí dejinami, náboženstvom, kultúrou a osudom do západnej civilizácie. Bolo súčasťou jej duchovnej i materiálnej sily, jej skúšok i zlyhaní. Ak je Európa kontinentom národov, ktoré ju obohacujú a zároveň z nej čerpajú, tak tadiaľto vedie cesta aj pre nás. Na Slovensku potrebujeme budovať dve identity: slovenskú a európsku. Slovenskú, v ktorej chceme zostať verní svojej tradícii, veriaci ľudia svojej viere; identitu, ktorá obsahuje racionalitu Západu, ako aj emocionalitu Východu a v ktorej si chceme podržať to, čomu sa ľudovo hovorí zdravý sedliacky rozum. Na druhej strane európsku, ktorá nás učí presahovať naše duchovné i fyzické hranice, ktorá nás učí solidarite a vzájomnej ohľaduplnosti a ktorá nás stále robí účastnými všetkých výdobytkov i zápasov tohto kontinentu. Tu hľadajme cestu z našej uzavretosti, nášho postoja k rôznym ideologickým i politickým trendom, a rovnako k zložitému problému migrácie.

Pozrime sa v tomto kontexte na historickú Trnavskú univerzitu. V čase, keď Európu sužovali osmanské výboje, v Trnave prednášali a študovali ľudia z celej Európy. Vychádzali tu knihy v mnohých jazykoch. Z tohto prostredia vyrástlo nakoniec bernolákovské hnutie, ktoré postavilo základy slovenskej jazykovej identity a literatúry. Aké nevyspytateľné sú cesty dejín?! V čase všeobecného ohrozenia Európy sa vtedy v multikultúrnej Trnave rodili základy moderného slovenského národa.

Žijeme dnes zvláštny čas. Budúci rok budeme sláviť tridsať rokov od Nežnej revolúcie v Česko - Slovensku. Bol to čas obrovského spoločenského i politického vzopätia národov Európy. Bol to čas veľkej radosti a nádeje. Hlavným znakom vtedajších čias bolo zjednocovanie sa. Takto sa aj naše krajiny znovu vrátili do rodiny demokratických krajín starého kontinentu i sveta.

Dnes pozorujeme, že hlavnými znakmi týchto čias v Európe je nárast radikalizmu a trieštenie. V politike, spoločnosti, v cirkvi. A vo svete zúfalstvo a pochody miliónov ľudí. Nikto nevie, kde celý tento pohyb skončí. Ale to kľúčové je, že pre tento čas sme sa narodili a máme v ňom podať svedectvo. Takýto čas si žiada statočných a verných ľudí. Je radostnou nádejou, že takýchto ľudí aj dnes doma, v Európe i vo svete stretáme.

Hneď na začiatku svojho príhovoru som zdôraznil, že čestný doktorát Trnavskej univerzity som prijal s ozajstným pohnutím. V tomto príhovore som sa pokúsil odôvodniť, v čom je táto univerzita pre mňa tak osobitá. Premýšľať o dávnej i novodobej histórii Trnavskej univerzity znamenalo premýšľať o dávnych, ale najmä novodobých zápasoch o duchovnú a demokratickú tvár Slovenska, na ktorých sa naša generácia, a ak môžem skromne dodať i ja, so všetkým nasadením podieľali. Bolo by popretím všetkých týchto zápasov, keby sme ich dnes nebrali ako veľkú výzvu do najbližšej i vzdialenej budúcnosti Slovenska. Želám Trnavskej univerzite do budúcnosti hodne síl a energie. Želám Vám, pán rektor Šmid, magnificencie, spectability, honorability a priatelia, veľa zdravia, radosti a osobných úspechov.

Trnava, 13. 11. 2018

RNDr. František Mikloško, Dr. h. c.